

راهنمای فیلم معلولیتی

سعید محمدیاری

۱.

برای اولین بار کتابی درباره فیلم‌های معلولان مددجو منتشر شد. این کتاب به معرفی فیلم‌های سینمایی، مستند و کوتاه می‌پردازد که به گونه‌ای، معلولان در آن نقش دارند یا سوژه و موضوع آن مرتبط با معلولین است. مشخصات چاپی این کتاب:

راهنمای فیلم معلولیت: فیلم‌های فارسی، اباذر نصرافهانی، قم، صحیفه خرد، ۱۳۹۴، ۱۸۴ص، مصور.

نویسنده در مقدمه درباره ضرورت و ویژگی‌های این اثر می‌نویسد:

در همه جوامع فرهنگی، فیلم یک نیاز جدی، یک وسیله انتقال فرهنگی و ابزاری برای آموزش و تعلیم و تربیت است. اما تلقی عمومی در عامه مردم این است که فیلم وسیله‌ای برای تفنن و سرگرمی و مناسب برای اوقات فراغت است. معمولاً مردم در وقت‌های بیکاری برای رفع خستگی جسمی و روحی، فیلم تماشا می‌کنند.

اما فیلم در جهان مدرن، بیش از تفنن و گذران اوقات فراغت کارآیی و تأثیر دارد. فیلم‌ها، مستقیم یا غیر مستقیم، آداب و رسوم اجتماعی، باورها و تفکرات را انتقال می‌دهند و مدل خاصی از زندگی را ترویج می‌نمایند. نیز ابزاری برای آموزش مفاهیم علمی و محتوای دانش‌ها می‌باشند. اطلاع‌رسانی ترویج باورهای دینی و افزایش رویکرد و گرایش جامعه به اعتقادات مؤثر و آرای سودمند و حتی درمان روحی- روانی، کارکردهای مهم فیلم در عصر جدید است. دفتر فرهنگ معلولین با تأسیس معاونت فیلم و عکس درصدد گسترش فرهنگ فیلم‌های معلولیتی است. «فرهنگ فیلم معلولیتی» مقوله جدیدی در جامعه معلولان است و منظور توسعه فرهنگ‌سازی در جوامع معلولان با افزایش کارایی فیلم است. آسیب‌ها و مشکلات جامعه معلولان؛ رابطه مردم و روش برخورد آنان با آحاد معلولان؛ مهارت‌افزایی، آموزش، اشتغال‌زایی و تعامل خود معلولان با یکدیگر و مشکلات فراوان دیگر را می‌توان از طریق فیلم سامان‌دهی و اصلاح کرد. همه این مشکلات را با حرف و سخن (گفتار) یا کتاب و نشریه (نوشتار) نمی‌توان مرتفع کرد یا حداقل کاهش داد. حتماً باید از فیلم (صوت و تصویر) هم استفاده کرد. متأسفانه نهادهای رسمی تولید فیلم یا رسانه‌های بررسی و مطالعه فیلم، کمتر به فیلم معلولیت یا فیلم معلولان در ایران پرداخته‌اند. با اینکه در جهان فیلم معلولیت یک پدیده بسیار مهم است؛ ابعاد اقتصادی (تأثیر آن در افزایش اشتغال‌زایی جامعه معلولان)، اجتماعی (تنظیم مناسبات مردم و معلولان یا روابط خود معلولان) و فرهنگی این نوع فیلم قابل توجه است.

۲.

این کتاب در معاونت فیلم و عکس مؤسسه معلولان فرهیخته تهیه شده است. این معاونت در سه فاز گردآوری، پژوهش و ترویج به تدبیر و برنامه‌ریزی می‌پردازد. در فاز گردآوری با جمع‌آوری همه فیلم‌های مطلوب از سراسر جهان، امکان استفاده و کارهای بعدی فراهم می‌آید. اما قبل از گردآوری باید فیلم‌ها شناسایی شود و راه‌های تهیه آنها کارشناسی گردد. به همین منظور کتاب حاضر تدوین شده است.

اولویت مهم در عرصه فیلم معلولیتی، اطلاع‌رسانی است. خانواده‌هایی که بعضی از اعضای آنها معلول است معمولاً نمی‌دانند چه فیلمی برای آنها مناسب است و اساساً چه فیلم‌هایی تولید و پخش شده است؟ از این رو معاونت فیلم و عکس متعهد شد، اطلاعات لازم را اخذ و پس از بررسی و پردازش در قالب کتاب، مقاله و غیره در اختیار جامعه قرار دهد.

نیز قرار شد این معاونت، به نقادی فرآیند گذشته، نقد برخی فیلم‌های نامطلوب و مخرب و پیشنهاد برای فیلم‌های مطلوب و مؤثر بپردازد و با جذب پژوهشگران متخصص فیلم به راه‌کارهای آمیزش معنویت اسلامی و فیلم، راه را برای بهره‌وری بهتر و مؤثرتر از فیلم فراهم آورد.

بخش ترویج شامل پیشنهاد بسته‌های آماده شامل فیلم‌نامه و راه‌کار به مراکز تولید فیلم به منظور آموزش معلولان مستعد برای هنرپیشگی و نیز استفاده از معلولان در ساخت فیلم؛ علاوه بر آن استفاده از آنان در فیلم‌نامه‌نویسی، صداپردازی، کار با دوربین و دیگر فنون متعلق به فیلم است. لازم است در همه استان‌ها همانگونه که برای معلولان کلاس تجوید و قرائت قرآن هست، کلاس آموزش فیلم و هنرپیشگی هم باشد. در مجموع اگر حتی دو درصد از کل معلولان جذب این صنعت و حرفه شوند، موفقیت بزرگی است.

اما کتاب حاضر نتایج کار این معاونت در طول سه ماه است. فیلم‌هایی شناسایی شده و برای هر فیلم شناسنامه و گزارشی آماده شده است.

۳.

این کتاب شامل چهار فصل است: در فصل اول فیلم‌های بلند سینمایی ایرانی و در فصل دوم فیلم‌های کوتاه ایرانی درباره معلولان معرفی شده است. نیز مهم‌ترین جشنواره‌های فیلم معلولان در جهان شناسایی و معرفی شده است. همچنین مهم‌ترین گزارش‌ها و مقالاتی که درباره نقد و بررسی و آسیب‌شناسی فیلم معلولان در نشریات ایرانی منتشر شده را گردآوری کرده و در فصل چهارم آورده است.

اطلاعات گردآوری شده در این مجموعه از خود فیلم‌ها گرفته شده؛ همچنین برای تکمیل اطلاعات، نویسنده از بانک جامع اطلاعات

نویسنده نخست عکس روی قاب فیلم که معمولاً اصلی‌ترین چهره فیلم است را آورده؛ سپس کارگردان، نویسنده، تهیه کننده و سال تولید را آورده است. آنگاه گزارش مختصری از متن فیلم می‌آورد.

۶.

متأسفانه در زمینه مباحث و موضوعات معلولان، کتب مرجع مانند دایرةالمعارف، اطلاعات عمومی، فرهنگنامه، دانشنامه و مأخذشناسی کمتر منتشر شده است. با

اینکه جامعه نخبگان معلولان، نیز پژوهشگرانی که درباره انواع موضوعات مرتبط به معلولان کار می‌کنند نیاز مبرم به کتب مرجع این‌چنینی دارند. عجیب اینکه هیچ مؤسسه و نهادی هم تا کنون احساس وظیفه نکرده و در این زمینه تلاش نکرده است. تنها آثار مرجعی که تا کنون در ایران منتشر شده عبارت است از:

۱- شخصیت‌شناسی یا زندگی‌نامه‌های معلولان

* اولین کتاب مرجع در این حوزه با این مشخصات چاپ شده است: شاعران کور (سخنوران نابینا یا کوران روشن‌بین)، علی‌اکبر مشیر سلیمی، ۱۳۴۴. این اثر بعداً با عنوان دیگر هم منتشر شده است.

* دانشوران روشندل، ناصر باقری بیدهندی، قم، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۶.

* نواع و مشاهیر معلول جهان، منصور برجیان، تهران، ۱۳۷۶. این اثر چاپ‌های متعدد داشته و اخیراً به صورت کامل‌تر منتشر شده است.

در کشورهای عربی هم آثار اینگونه‌ای منتشر شده است.

۲- دایرةالمعارف و دانشنامه

دایرةالمعارف بریل، محمدرضا ظروفی و همکاران، تهران، ۱۳۹۰. این کتاب اسماً دایرةالمعارف است ولی محتوای آن مشخصات دایرةالمعارف را ندارد.

* دانشنامه ناشنوایان، به مدیریت محمد نوری، تهران، ۱۳۸۸، سه جلد. اولین دانشنامه به سبک استاندارد و مطابق با ضوابط این رشته است.

۳- فرهنگنامه و راهنما

غیر از راهنمای فیلم معلولیت هیچ کار دیگری منتشر نشده است.

۴- کتاب‌شناسی

کتابخانه ملی دو کتاب‌شناسی در معرفی آثار به خط بریل و کتب گویا قبلاً منتشر کرده است. ولی در این زمینه کار دیگری عرضه نشده است.

لازم به ذکر است دفتر فرهنگ معلولین و مؤسسه معلولین فرهیخته، مشغول تدوین چند اثر مرجع است. این آثار عبارت‌اند از:

- دایرةالمعارف نابینایی و نابینان (آماده چاپ)

- دایرةالمعارف پارالمپیک (در مرحله ویرایش نهایی)

- راهنمای مراکز و مؤسسات (آماده چاپ)

- مأخذشناسی جامع خط بریل

- مأخذشناسی جامع کتاب گویا

امید است این آثار زودتر منتشر و در اختیار پژوهشگران قرار گیرد.

سینمای ایران (سوره سینما)، پایگاه اینترنتی ایران ام دی بی، بانک اطلاعات هنرمندان ایران، سایت سینما، آرشیو فیلم در دفتر فرهنگ معلولین و برخی مجلات تخصصی فیلم، استفاده کرده است.

جلد دوم این مجموعه اختصاص به فیلم‌های تولید شده در دیگر کشورها دارد و امید است هر چه زودتر تکمیل و آماده انتشار شود. لازم به ذکر است آرشیوی از فیلم‌های معلولان در دفتر فرهنگ معلولین راه‌اندازی شده است.

۴.

اما نقدهایی بر این کتاب وارد است. اولاً اسم آن راهنمای فیلم معلولیت، قابل تأمل است. البته راهنما درست است چون این کتاب به معرفی فیلم‌ها پرداخته و ویژگی‌های صوری و محتوای فیلم‌ها را معرفی کرده است. اما فیلم معلولیت یعنی افزون کلمه فیلم به واژه معلولیت که مصدر صناعی است، زیبا نیست بهتر بود «راهنمای فیلم افراد دارای معلولیت» باشد. اما نویسندگان در انتخاب اسم و عنوان برای کتاب و نوشته خود آزاد هستند و گاه برای جلب توجه و جذب مشتری اسم‌های عجیب و قابل تأمل انتخاب می‌کنند.

۵.

چند نمونه از معرفی فیلم‌ها را از متن انتخاب و می‌آورم تا جامعه علمی با سبک و شیوه این اثر آشنا شود:

مسافران مهتاب

کارگردان: مهدی فخری زاده

نویسنده: مهدی فخری زاده، احمد هاشمی

بازیگران: مهدی فخری زاده، خسرو امیرصادقی، محمود بهرامی

سال تولید: ۱۳۶۶

سلیمان در پی بیکاری و فقر، به همراه برادرش نمکی که معلول ذهنی است به شهر رفته و در خانه مراد، برادر دیگرش ساکن می‌شود. سلیمان در پی یافتن کار از نمکی غافل می‌شود و مراد نیز که از حضور آن‌ها در شهر به ستوه آمده بود؛ نمکی را تحت آزار و اذیت قرار می‌دهد. غفلت سلیمان از نمکی به دنبال درگیری کاری و همچنین آزار و اذیت مراد باعث تشدید بیماری نمکی می‌شود. نمکی در پی تشدید بیماری و همچنین احساس تنهایی، کودکی را به اشتباه به جای پسر برادرش گرفته و اقدام به ربودن او می‌کند. با تعقیب پلیس، نمکی به بالای ساختمان در حال ساختی می‌رود و از پائین آمدن امتناع می‌نماید. سرانجام در پی ناتوانی پلیس در دستگیری او، بالاخره نمکی توسط سلیمان قانع شده و کودک را تحویل می‌دهد و پس از آن دستگیر می‌شود.

مه بانو

کارگردان: مجید بهشتی

نویسنده: حسن دولت آبادی

تهیه کننده:

بازیگران: فیروز بهجت محمدی، فخری خوروش، شیوا بلوریان

سال تولید: ۱۳۸۰

مه بانو دختری زیبا و روستایی که بعد از سی سال با خانواده‌اش به روستای اجدادی خود وارد می‌شود و اکبر پسر دایی وی که عقب افتاده ذهنی است عاشق وی می‌شود و قصد ازدواج با او را دارد ولی مه بانو امتناع می‌کند. ولی طبق رسوم منطقه، او را به زور به عقد اکبر در می‌آورند. بیماری اکبر باعث می‌شود تا بعد از ماجراهایی، مه بانو از او جدا شود. باقرخان با فریب و نیرنگ هرچه بیشتر در جدایی او از اکبر سهم دارد، چون می‌خواهد پس از طلاق گرفتن مه بانو، او را تصاحب کند، ولی پدر مه بانو از ماجرا با خبر می‌شود. نوکر باقرخان ارباب خود را می‌کشد و مه بانو و پدرش دوباره از روستا فرار می‌کنند.

معرفی کتاب حقوق معلولان ایران

الهه معتمدی

صرف هم نیست بلکه شامل قوانین همراه با دیدگاه‌ها و تحلیل‌های متنوع نخبگان هر دوره و ملاحظات نویسنده است که به ترتیب تاریخی تنظیم و سامان‌دهی شده است. از دیگر سو نشان دهنده سیر تثبیت حقوق معلولان در ایران است.

هدف اصلی این کتاب اثبات دامنه حقوق معلولان ایران از طریق معرفی قوانین آنها و دیدگاه‌های متفکران درباره این قوانین است. قوانینی که توسط نهادهای قانون‌گذار مطرح و بررسی و تصویب شده یا در شرف تصویب است، در پنج مرحله زیر بررسی و تجزیه و تحلیل می‌گردد:

۱- متن قانون

۲- پیشینه و تحولات سابق

۳- اقتضات موجود اجتماعی و فرهنگی

۴- آیین‌نامه اجرایی

۵- حواشی شامل مخالفت و موافقت، فضا سازی و اخبار درباره قوانین برای نمونه قانون تأسیس سازمان بهزیستی که توسط شورای انقلاب در سال ۱۳۵۹ تصویب شده مواد و تبصره‌هایی دارد که اصطلاحاً به آن متن قانون بهزیستی می‌گویند. اما پیدایش این قانون منوط به شرایط فرهنگی و اجتماعی است.

نیز به پیشینه معلولان در دوران حاکمیت خاندان پهلوی و تلاش‌های سازمان‌های مردم‌نهاد معلوبیتی و غیره. همچنین اقتضاتاتی که انقلاب مثل توقع معلولان از بهتر شدن شرایطشان در سال ۵۸ و ۵۹ به وجود آمد، همه این‌ها منجر به تصویب قانون بهزیستی شد. اما این قانون حتماً موافق و مخالف داشته و اخباری پیرامون آن منتشر شده است. نیز این قانون برای اجرا تصویب شده و لزوماً نیاز به روش اجرایی دارد. شیوه عملیاتی آن در آیین‌نامه این قانون آمده است.

بنابراین، شیوه این کتاب اینگونه است که هر قانون در پنج محور بررسی و تجزیه و تحلیل می‌شود. مگر اینکه اطلاعات یکی از این زمینه‌ها در دسترس نباشد.

۲.

مطالب این کتاب در چهار فصل تنظیم شده و سیر تحولات تاریخی حقوق معلولان ایران را در چهار مرحله بررسی کرده است:

الف: دوره تصویب قوانین موردی (۱۳۰۱ تا ۱۳۶۸)

ب: دوره تصویب و اجرای نخستین قانون ویژه معلولان (۱۳۶۸ تا ۱۳۸۳)

ج: دوره تصویب و اجرای قانون عمومی و جامع معلولان (۱۳۸۳-۱۳۹۱)

اخیراً کتابی با عنوان حقوق معلولان ایران تدوین و به کوشش علی نوری منتشر شد. این اثر شامل اهم قوانین ویژه معلولان در ایران همراه با نقد و بررسی کارشناسان، نیز رخدادهای حقوقی مرتبط با معلولان است. مشخصات چاپی این کتاب:

حقوق معلولان/ایران، علی نوری، با همکاری مؤسسه معلولین فرهیخته و سازمان بهزیستی کشور، قم، صحنه خرد، ۱۳۹۴، ۵۵۶ ص، مصور. این اثر را در چند محور معرفی می‌کنم.

۱.

معلولان ایران اعم از ناشنوا، نابینا، فاقد حس حرکتی و فاقد قدرت ذهنی، متأسفانه تاریخ مدون ندارند. با اینکه به لحاظ مردم‌شناختی، جمعیت قابل توجه دارند و به لحاظ مشارکت در تحولات اجتماعی و تأثیر در سرنوشت جامعه، جایگاه خاص داشته‌اند. در مقایسه با بسیاری از طبقات اجتماعی مانند ادباء و شعراء تعداد معلولان بیشتر بوده و هست؛ چندین کتاب با عنوان تاریخ ادبیات ایران منتشر شده و تحولات ادبی را به تفصیل یادآور شده‌اند اما نسبت به معلولیت شناسی و معلولیت پژوهی و بررسی تاریخ تحولات این جامعه، دریغ از یک اثر. وقتی معلولان را با بسیاری از دیگر اقشار بسنجیم، همین نتیجه حاصل می‌شود. ولی نمی‌دانم به چه دلیل تحولات تاریخی معلولان در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، حقوقی، دینی و مذهبی و غیره تدوین نشده است.

با اینکه نهادهای قانون‌گذار حدود یک سده سابقه قانون‌گذاری در موضوعات معلوبیتی دارند و اولین قانون مصوب در ۱۳۰۱ ش بوده، اما تاکنون شخص یا مرکزی به جمع‌آوری این اطلاعات و تدوین کتاب یا مقاله درباره تاریخ تحولات حقوقی معلولان نپرداخته است.

مشکل به همینجا ختم نمی‌شود و فقدان تاریخ پیامدهای بسیار دارد. گفته شده جامعه‌ای که تاریخ ندارد، هویت ندارد و آینده هم ندارد، زیرا گذشته چراغ راه آینده است؛ بر اساس تجارب گذشته، مشکلات حال گشوده خواهد شد و آینده بهتر ساخته می‌شود.

اهمیت تدوین تاریخ برای ابعاد جامعه و فرهنگ معلولان توسط دفتر فرهنگ معلولین و مؤسسه معلولین فرهیخته کارشناسی و بررسی شد و تصمیم گرفته شد، مجموعه آثاری درباره تحولات تاریخی، حقوقی، جامعه، فرهنگ و اقتصاد معلولان تألیف شود. اولین دفتر از این مجموعه به حقوق معلولان ایران اختصاص می‌یابد و کتاب حاضر با عنوان حقوق معلولان ایران به روش تاریخی تقدیم می‌شود. از اینرو، اثر حاضر مجموعه قوانین نیست؛ یک اثر آکادمیک و نظریه‌پردازی

ویژه معلولان ایران، دو دسته‌اند: قوانین مرتبط به یک جنبه از معلولان و قوانین درباره جنبه‌های مختلف معلولان. «قانون مناسب‌سازی و قانون مدارس استثنایی» از نوع اول و «قانون جامع حمایت از معلولین مصوب ۱۳۸۳» و «قانون الحاق به کنوانسیون حمایت از معلولین در ۱۳۸۷» و «لایحه جامع حمایت از معلولین مصوب دولت جمهوری اسلامی در ۱۳۹۴» از نوع دوم‌اند. همه این‌ها را در کتاب گزارش و بررسی کرده است.

۳.

مهم‌تر اینکه تاکنون پژوهش جامع و علمی درباره تقنین، حقوق و قوانین معلولان ایران انجام و عرضه نشده است. کتاب حقوق معلولان در قوانین ایران نوشته سید احمد باختر و کتاب مرجع حقوق معلولین نوشته حسین زهرایی و سید محمدرضا تابان هر کدام بخش‌هایی از تاریخ قانون‌گذاری معلولان را در بردارند. نیز سه کتاب با عناوین فعالیت‌های مجلس شورای اسلامی؛ قانون‌گذاری برای معلولین؛ حقوق فرهنگی معلولین توسط دفتر فرهنگ معلولین منتشر شد که هر کدام جنبه‌ای از حقوق آنان را شامل است. به همین دلیل آقای علی نوری درصدد برآمد کتابی جامع درباره حقوق معلولان بر اساس قوانین مصوب در ایران تدوین کند.

معمولاً تمام نهادها و سازمان‌ها مجموعه قوانین خود را منتشر کرده‌اند. چون انتشار مجموعه قوانین مرتبط به یک موضوع، راه را برای تحقیقات باز کرده و پژوهشگران می‌توانند از منظرهای مختلف به بررسی جوانب حقوقی معلولان بپردازند و کتاب، مقاله و گزارش تألیف نمایند. اما نهادهای دولتی و تشکل‌های مردمی معلولان اقدام به مجموعه‌سازی از قوانین معلولین نکرده‌اند. مهم‌تر اینکه تحلیل‌ها و بررسی‌های قوانین هم جمع‌آوری و تدوین نشده است.

۴.

کتاب حاضر تلاش جدیدی برای جمع‌آوری قوانین و شناسایی تحلیل‌ها و گزارش‌های افزون‌تر است. نویسنده وقتی به سال‌های متأخر می‌رسد، فعالیت‌های منجر به تهیه متن و تصویب لایحه جامع را که از سال ۱۳۹۰ شروع شد به تفصیل گزارش کرده است. به ویژه تلاش‌هایی که پس از شکل‌گیری مجمع هم‌اندیشی و همفکری تشکل‌های مردمی معلولان و شروع نشست‌های معلولان نخبه انجام شده را با شرح و بسط آورده است. اما این فعالیت‌ها مسبوق به تلاش‌های متنوع در یکصد سال اخیر بود، از اینرو سوابق را هم گزارش داده است.

اسناد و مدارک برای مجموعه حاضر و نیز تدوین آن حدود چهار سال، از ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴، طول کشید. نویسنده در این مدت به هر جا که احتمال می‌داده، سند، مقاله، کتاب، پایان‌نامه و عکس مرتبط به حقوق معلولان وجود دارد، مراجعه کرده و به جمع‌آوری آنها پرداخته است. متأسفانه در طول تاریخ و به ویژه در دوره معاصر شخص و مرکزی به فکر جمع‌آوری اسناد و مدارک مرتبط به معلولان نبوده است. گویا معلولان از حافظه تاریخ پاک شده و اطلاعات آنان مغفول مانده است. بنابراین نوشتن تاریخ تحولات معلولان ایران بسیار دشوار است. به خصوص در موضوعاتی مثل حقوق معلولان که تخصصی‌تر است.

هر چند در تدوین این اثر از تجارب حقوقی در حداقل دو دانشگاه استفاده شده ولی چون اولین اثر به این شیوه است، حتماً ضعف‌هایی دارد که لازم است در چاپ‌های آتی مرتفع گردد.

د: دوره جنبش فراگیر حقوق‌گرایی معلولان (۱۳۹۰ تا کنون)

این دوره به نام شفافیت و توسعه حقوق شهروندی معلولان نام‌گذاری شده است.

ذیل هر فصل قوانین و رخدادهای مرتبط به هر قانون به ترتیب تاریخی مطرح خواهد شد. هر قانون در ظرف زمانی و شرایط خاص اجتماعی، فرهنگی و تاریخی ویژه مطرح و به تصویب می‌رسد. برخی از این شرایط و ویژگی‌ها در قالب تحلیل و اخبار بیان شده است؛ البته برخی هم هرگز مطرح نشده است زیرا اطلاعات آن قابل دسترسی نبوده است.

ده سال اخیر در تاریخ معلولان ایران، مقطع سرنوشت‌ساز و مهم بوده است. زیرا در سال ۱۳۸۳ نخستین مجموعه قوانین مرتبط به ابعاد مختلف زندگی معلولان در مجلس شورای اسلامی تصویب شد و برای اجرا به دولت ابلاغ گردید و در ۱۳۹۴ لایحه جامع حمایت از حقوق معلولان توسط کمیسیون اجتماعی دولت، نهایی و به هیأت دولت ارائه شد.

معلولان برای اولین بار در سال ۶۷ صاحب قانون مناسب‌سازی جامع شدند و از سال ۸۳ صاحب قانون عمومی و جامع شدند. نیز از سال ۱۳۸۷ به کنوانسیون حقوقی پیوستند. جنبش قانون‌گرایی و حقوق خواهی موجب گسترش توجه و اهتمام به حقوق مدنی معلولان در سال‌های اخیر شده است. البته بعضی فعالیت‌های اخیر مرتبط به معلولان را «جنبش اجتماعی» می‌خوانند و جوهره آن را در قالب دمکراسی خواهی تحلیل می‌کنند، ولی به نظر می‌رسد تلاش‌های تشکل‌های معلوبیتی و آحاد معلولان در پی یافتن شرایط معیشتی و زندگی بهتر در چارچوب ضوابط متعارف و مقبول که از آن به قانون تعبیر می‌شود، علت بهتری باشد.

نخستین قانون جامع و عمومی معلولان ایران در سال ۱۳۸۳ با تلاش‌های مشترک دولت هشتم و مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید. مجلس شورای ملی و شورای انقلاب در دهه‌های قبل قوانینی برای معلولان تصویب کرده‌اند ولی همه آنها عمومیت و شمول نسبت به ابعاد مختلف جامعه هدف را ندارد و فقط به یک بُعد معلولان می‌پردازد یا ضمن دیگر موضوعات بوده است؛ به عنوان مثال به هنگام بررسی مسائل بهزیستی و تشکیل سازمان بهزیستی در سال ۱۳۵۸ در چند بند هم مسائل معلولان تصویب شده؛ یا وقتی می‌خواستند بندهایی درباره بازنشستگی تصویب کنند، از معلولان هم یاد کرده و بازنشستگی آنها هم تصویب شده است. قوانین متضمن معلولان از سال ۱۳۰۱ تاکنون بسیار است که آنان را قوانین موردی نامیدیم. اما قوانین

غیبت معلولان در کتاب تاریخ جامع ایران

دفتر فرهنگ معلولین

۱.

روز سه شنبه ۲۶ خرداد ماه ۱۳۹۴ (۲۸ شعبان ۱۴۳۶) حادثه بی نظیر در تاریخ فرهنگ ایران به وقوع پیوست و کتاب حجیم تاریخ جامع ایران در مرکز همایش‌های دائرةالمعارف بزرگ اسلامی در دارآباد تهران رونمایی شد و در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفت.

جناب آقای بجنوردی رئیس مرکز دائرةالمعارف و جناب آقای دکتر سجادی بیشترین زحمات را برای تألیف این اثر در طول ۱۴ سال متحمل شدند. البته نام و یاد آن در تاریخ ایران زمین ماندگار خواهد شد و همواره نسل‌ها در سده‌های متوالی متذکر این خدمت بزرگ هستند.

تاریخ ایران تألیف شده در دانشگاه کمبریج معروف به تاریخ کمبریج ایران بیش از نیم سده، به عنوان مهم‌ترین رفرنس و مرجع برای پژوهشگران علاقه‌مند به تاریخ ایران بوده است. این اثر به زبان انگلیسی و با این مشخصات منتشر شده است:

The Cambridge History of Iran, London, Cambridge University Press, 1968, 4 Vol.

سروراستاران این اثر عبارتند از W.B. Fisher استاد جغرافی در دانشگاه دور بام؛ A.J. Arberry استاد رشته ادبیات عرب در دانشگاه کمبریج؛ Hatold Bailey استاد ادبیات سانسکریت دانشگاه کمبریج؛ J.A. Boyle استاد مطالعات ایرانی دانشگاه منچستر؛ Basil Gray کارمند بخش ایران در موزه ملی بریتانیا؛ A.K.S. Lambton استاد ادبیات فارسی در دانشگاه لندن؛ L. Lockhart استاد در کالج کمبریج؛ P.W. Avery استاد ادبیات فارسی در دانشگاه کمبریج.

این کتاب به صورت مجموعه مقاله و شامل ده‌ها مقاله از دوره ایران باستان تا دوره معاصر است. مقالات اغلب توسط مستشرقان ایران‌شناس تدوین شده است.

این کتاب تاکنون چند چاپ داشته و همواره به عنوان یک اثر مرجع استفاده شده است. درباره تاریخ ایران از غرب چند اثر دیگر هم هست که مشهورترین آن کتاب زیر است:

A Literary History of Persia, Edward Browne, London, Cambridge University Press, 1956. 4 Vol.

نیز کتاب زیر هم تا حدی مشهور است:

A History of Persia, Percy Sykes, London, 1916, 2 Vol.

غیر از غربی‌ها، ایرانیان هم کارهای فراوان برای تألیف تاریخ ایران داشته‌اند؛ مثل تاریخ ادبیات ایران از ذبیح‌الله صفا. نیز استاد سجادی

احکام اعمی در فقه اسلامی

اباذر نصر

پایان‌نامه دفاع شده در مقطع کارشناسی ارشد توسط محمد کرمی است. دیگر مشخصات آن این‌گونه است:

مقطع: کارشناسی ارشد؛ استاد راهنما: محمد عادل ضیایی؛ رشته گرایش: فقه شافعی؛ استاد مشاور: جلیل امیدی؛ دانشگاه تهران؛ تاریخ دفاع: ۱۳۸۴
کلیدواژه‌ها: نابینا - فقه - احکام دینی - عبادت (اسلام) - معاملات (فقه) - ولایت - شهادت (گواهی) - جنایت

دین اسلام، دین کامل و شاملی است و جامعیت و شمول احکام آن ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی مکلفان را در بر می‌گیرد. اما با توجه به تفاوت احوال مکلفان، این احکام برای همه یکسان نیست. از جمله احوال عارض بر مکلفان، نابینایی است. این پایان‌نامه به بررسی احکام شخص نابینا (اعمی) پرداخته و درصدد پاسخ به این سؤال است: آیا احکام اعمی در مسائل مختلف با شخص بصیر متفاوت است یا خیر؟ اگر متفاوت است تا چه حدودی و مبتنی بر چه ضابطه و قاعده‌ای است؟ در این نوشتار به شیوه استقرایی مسائلی که در آنها حکم اعمی و بصیر آمده؛ بررسی و پس از ذکر اقوال فقهای مذاهب، حکم هر مسأله بیان شده است. این مسائل شامل کلیه ابواب فقهی (عبادات، معاملات، عقود و تصرفات، ولایات و غیره) می‌شود. گرچه در نگاه اول به نظر می‌رسد نابینایی تأثیری در صحت یا نادرستی تصرفات شخصی ندارد، اما پس از بررسی و ذکر شروط لازم در هر مورد می‌توان دریافت که در هر یک از این مسائل اگر نابینا بودن، شخص را برای انجام یک تکلیف دچار مشقت شدید کند یا اهلیت او را برای انجام یک تصرف مخدوش یا ساقط نماید در آن موارد حکم اعمی با بصیر یکسان نیست. نابینایی در تکالیف شرعی موجب دفع مشقت، و در تصرفات، مانع صحت مباشرت وی می‌شود. در صورتی که آن تصرف نیابت پذیر باشد شخصی به عنوان وکیل به نیابت او برای انجام آن اقدام می‌نماید. اما اگر فقدان قوه باصره تأثیر در اهلیت او برای انجام تصرف مذکور نداشته باشد، مباشرتش در انجام آن همانند شخص بصیر جایز و صحیح است.

این پایان‌نامه شامل مقدمه، شش فصل و نتیجه‌گیری است. ابتدا تعریف اعمی و تفاوت‌های کلی او با بصیر ذکر شده، سپس احکام اعمی در عبادات و تصرفات معوض و غیر معوض بررسی و بیان گردیده است، در ادامه حکم اقسام ولایت، شهادت، جنایت و مسائل دیگر ذکر گردیده و در پایان به جمع بندی مطالب و نتیجه‌گیری پرداخته شده است.

این پایان‌نامه جزو معدود پایان‌نامه‌هایی است که از منظر فقه به مسائل معلولان می‌پردازد؛ با اینکه در کشورهای مثل عربستان سعودی، ده‌ها پایان‌نامه در مسائل مختلف فقهی معلولان دفاع شده، اما در ایران هنوز اقدام جدی در این زمینه صورت نگرفته است.

پرداخته شده ولی هیچ‌جا از معلولان، از شعر معلولان و دیگر تلاش‌های فرهنگی و ادبی معلولان در تاجیکستان سخنی به میان نیامده است. شاعران نابینای بزرگی مثل رودکی که به تاجیکی بودن آن اذعان شده (ص ۶) از این منطقه بوده‌اند؛ حتی امروزه جریان ادبی نیرومند در جامعه نابینایان تاجیکستان جریان دارد، اما اشاره به آن نشده است. ما معلولان از مؤلف این مقاله، دانشمند عزیز، روشن رحمانی انتظار داشتیم، حداقل یک جمله می‌نوشت، مثلاً چنین می‌نوشت: «رودکی شاعر نابینایی که در سرنوشت فرهنگ و ادب فارسی مؤثر بود». بهر حال انتظار جدی داریم در ویرایش آتی به تلاش‌های معلولان در فرهنگ و ادب تاجیکی توجه شود.

۲- در فصل دیگر به خوارج ایرانی و فرقه‌های انشعابی از خوارج که بعضاً تابعان بسیار کم و حتی انگشت شمار داشته‌اند اشاره شده است و در فصول دیگر به شیعه و انشعابات آن، به ایزدی‌ها، صابئین و بودایی‌های ایران اشاره شده و بیش از چهارصد صفحه درباره این جریان‌ها مطالب سودمندی گزارش شده است. ولی هیچ‌جا به نقش و جایگاه معلولان اشاره نشده است.

معلولان در همه مذاهب از جمله تشیع سهم بارزی در توسعه آموزه‌های مذهبی داشته‌اند. در بین یاران ائمه (ع)، نابینا و ناشنوایی بودند که تمام قد در خدمت اهداف ائمه (ع) بودند. عبدالله غفیف ازادی نابینایی که پس از شهادت امام حسین (ع) یک تنه جلوی ابن زیاد در مسجد کوفه ایستاد و او را رسوا ساخت و بالاخره شهید شد (مقتل الحسین (ع)، سید عبدالرزاق مقرر، ص ۳۴۰-۳۳۷). در دوره‌های بعد هم معلولان در زمینه گسترش تشیع، مشارکت جدی داشته‌اند.

غلات جمعیتی کمتر از معلولان و تأثیر آنها هم به اندازه معلولان نبوده است ولی نویسنده محترم چند صفحه درباره غلات دارد ولی یک سطر درباره معلولان ندارد. البته تأثیر معلولان مثبت بوده و مثل غلات تأثیر منفی نداشته‌اند.

۳- در بخش پیوست‌ها به وسایل ارتباطی در ایران مثل رادیو و تلویزیون؛ به پول، صرافی، بانکداری؛ به تاریخ دریانوردی پرداخته شده است. در رادیو به برنامه‌های کودک، داستان شب و غیره پرداخته است (ص ۴۸۸-۴۸۴). تأثیرات رادیو بر توسعه مدنیت در جامعه ایرانی را به خوبی بیان کرده است (ص ۴۸۷-۴۸۶)؛ اما جایی از برنامه‌های رادیو یا تلویزیون برای نابینایان یا ناشنوایان بررسی و گزارش نشده است و تأثیر این رسانه در ارتباطات و دیگر جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی معلولان اشاره نشده است.

لازم به ذکر است جبار باغچه بان و دیگران حداقل بعد از سال ۱۳۰۰، مراکز و مدارس متعدد برای معلولان راه‌اندازی کردند و با افتتاح رادیو در ۱۳۱۷، گروه‌های معلولان رشد لازم برای اجرای برنامه در رادیو را داشتند، زیرا فعالیت آنها حداقل دو دهه زودتر شروع شده بود.

آقای دکتر محمد خزائی نابینای مطلق و نماینده اراک در مجلس شورای ملی و صاحب تألیفات متنوع و مرجع در گسترش برنامه‌های معلولیتی در رادیو و تلویزیون مؤثر بود. بالاخره تاریخ تحولات امور معلولان در ایران قطعاً کمتر از تاریخ دریانوردی نیست و می‌توانستید یک فصل با عنوان تاریخ فرهنگ معلولان ایران مطرح کنید. مستحضر هستید اینگونه موضوعات علاوه بر اینکه موجب خوشنودی بخشی از جامعه است تأثیر بسیار زیادی در جامعه بین‌الملل دارد و این اثر و نویسندگان و مجری آن به عنوان مدافع حقوق اقشار آسیب‌پذیر معرفی می‌شود و موجب توجه جامعه جهانی به مرکز دائرةالمعارف می‌شود.

در مقدمه تاریخ جامع، از تواریخ ایران یاد کرده است. اهمیت تاریخ جامع ایران وقتی معلوم می‌شود که به آثار مزبور مراجعه شود و بخش‌هایی از این آثار دقیقاً مطالعه گردد. حداقل این آثار که صدها مقاله، پایان‌نامه و کتاب بر مبنای آنها تألیف شده توسط کارشناسان ایران و بومی ایران تألیف نشده است.

۲. مراسم سه شنبه که به عنوان یک روز تاریخی در فرهنگ ایران و احتمالاً جهان ماندگار خواهد شد با تلاوت آیاتی از کلام الله مجید آغاز شد. سپس کلیبی درباره ایران و تاریخ نگاری برای ایران پخش شد. رئیس مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، سید کاظم موسوی بجنوردی پشت تریبون رفت و گزارشی از تألیف تاریخ جامع عرضه کرد. برنامه بعد مراسم رونمایی از این اثر بود که توسط آیت الله اکبر هاشمی رفسنجانی، احمد مسجد جامعی، علی جنتی وزیر ارشاد، نعمت زاده وزیر صنایع، امیر صالحی رئیس کتابخانه ملی ایران و چند تن دیگر انجام شد. در ادامه آقایان هاشمی رفسنجانی، علی جنتی، فتح الله مجتبابی، صادق سجادی سخنرانی نمودند. در سخنرانی‌ها نکات مهمی هست که خود سوژه چند گزارش و مقاله است. به ویژه در سخنان آقای هاشمی چند نکته کلیدی بود.

۳. دو فراز قبل مقدمه برای ورود به مبحث معلولان و معلولیت در تاریخ جامع ایران است. وصف جامع اشاره دارد که حداقل مباحث مهم و کلیدی در این کتاب مطرح شده است. معلولان به لحاظ جمعیت همیشه قشری قابل توجه بوده‌اند. نسبت به هنرمندان، ادباء، فلاسفه و فقها، معلولان جمعیت بیشتری هستند؛ همچنین از نظر کیفیت نسبت به بسیاری از اقشار جامعه ایران امتیازهایی دارند. بررسی این قشر با انواع شاخص‌های اجتماعی، برای مثال تجزیه و تحلیل معلولان با شاخص تأثیرگذاری در تمدن و فرهنگ سازی، معلولان از همه طبقات و اقشار مهم‌تراند؛ نیز فراگیری معلولان در همه گروه‌ها و اقشار جامعه و داشتن هسته اصیل نخبگان در همه دوره‌ها، انگیزه و باعث طرح این پرسش است: جایگاه واقعی معلولان در ادوار مختلف تاریخ ایران چرا در تاریخ جامع ایران گزارش نشده و به آن حتی اشاره هم نشده است؟

انتظار معلولان از سرویراستار محترم دوره اسلامی جناب دکتر سید صادق سجادی این است که به این پرسش پاسخ فرمایند و نظر ایشان برای ما معلولان بسیار محترم و عزیز است.

روز سه شنبه دفتر فرهنگ معلولین یک دوره از این کتاب را خریداری کرد. چون فکر می‌کردیم حتماً در فصولی و مقالاتی به معلولان و موضوعات مرتبط به آنها پرداخته شده، (از این رو با زحمت خریده شد و تمامی مجلدات (حدود بیست هزار صفحه) مطالعه و به هنگام مطالعه یادداشت‌ها و ملاحظاتی نوشته شد. دوست داریم، این ملاحظات را تقدیم محضر سرویراستار محترم جناب دکتر سجادی نماییم. در مورد دوره قبل از اسلام با اینکه جای کار هست ولی فعلاً حرفی نداریم؛ مهم دوره اسلامی است.

ملاحظات هر جلد به تفکیک تقدیم می‌گردد و امیدواریم این نکته سنجی‌ها حمل بر نقد و انتقاد از این کار سترگ نگردد بلکه چون ذاتاً محب شما و عاشق این پروژه هستیم برای تکمیل آن، پاره‌ای مطالب تقدیم می‌گردد.

جلد بیستم (تاریخ اجتماعی، مذاهب و آیین‌ها)

۱- در فصل اول ادبیات شفاهی در تاجیکستان، به لطیفه، حماسه، درام، جشن، سوگواری، اسطوره، افسانه، چیستان و انواع شعر در تاجیکستان

جلد هشتم (آل بویه تا سلاجقه)

۴- ایرانیان در دولت‌های آل بویه، غزنویان، سامانیان و بالاخره سلاجقه دستگاه حکومتی را اصلاح و کارآمد کردند. وزارت و دیوان‌ها را از فرهنگ ایرانی اقتباس کردند و با تأسیس این نهادها، دولت را فعال‌تر کردند. نهادهای دولتی رسیدگی کننده به امور معلولان یعنی مثل بهزیستی در این دوره، در آن دوره هم بوده است. این مقالات می‌توانستند درباره نهادهای معلولان نکاتی بیاورند.

جلد سیزدهم (تاریخ علوم و ادبیات)

۵- صلاح‌الدین خلیل صفدی (درگذشت ۷۶۷ق) می‌نویسد: «لا یری اعمی لا و هو ذکی». نابینا دیده نشد مگر اینکه باهوش و مبتکر بوده است (نکت الهمیان، ص ۸۳، چاپ احمد زکی) و فهرست بلندی از معلولان متخصص در مهندسی، نجوم، پزشکی، ادبیات، شعر و غیره را عرضه می‌کند. بنابراین معلولان در سرنوشت و در تحولات علوم مختلف در دوره اسلامی مؤثر بوده‌اند. تأثیر آنها هم گسترده و چشمگیر است، به طوری که حق آنها است که در گوشه‌ای از تاریخ جامع ایران از خدمات آنها ذکری به میان آید و یادی از آنها بشود.

صفدی از انبیای معلول یاد کرده است: اسحاق، یعقوب، ایوب و شعیب را معلول دانسته و دیدگاه کسانی که معلولیت انبیاء را غیر صحیح شمرده‌اند هم رد می‌کند (همان، ص ۴۳-۴۲). نیز مشاهیر و نخبگانی که در دوره رسالت و دوره امامت ائمه(ع) در فرهنگ جامعه مؤثر بوده و دارای معلولیت هم بودند.

در گزارش‌های مندرج در متون تاریخی در دوره اسلامی، معلولان بیشترین تأثیر را در علوم داشته‌اند. علت و عامل اهتمام و رویکرد آنان به علوم را باید در سیره رسول خدا(ص) بررسی کرد. حضرت محمد(ص) نخستین پیامبری است که معلولان را در صدر مناصب اجتماعی نشانند و به آنان صدارت بخشید. عبدالله بن ام مکتوم که نابینای مطلق بود به عنوان مؤذن صبحگاهی و به عنوان جانشین خود در مدینه تعیین فرمود. چند روایت نبوی به طریق معتبر هست که حضرت تأکید به مؤذنینت بلال در مغرب و مؤذنینت عبدالله در صبح دارد و وظایف مسلمانان را به تبع اذان آنان مشخص فرموده است.

مؤذن در آن دوره، یک شخص نبوده بلکه یک منصب، یک نهاد بوده که تعیین وقت، تعیین قبله و فروع صلاة و صوم حداقل بر عهده او بوده است. راهنمایی مسلمانان در اینکه چه زمانی چه وظیفه‌ای دارند بر عهده این نهاد بوده است. تصور بفرمایید نابینایی که قدرت دیدن ندارد باید از پله‌های تنگ و باریک بالا می‌رفت و روی بام قرار می‌گرفت و در وقت خاص اذان بگوید. امروزه به ده‌ها بهانه و دلیل، نابینا را به این منصب نمی‌گمارند. ولی رسول خدا(ص) خواست به تاریخ بفهماند که معلولان توانایی و ظرفیت انجام کارهای بسیار بزرگ را دارند. این نکات در متون تاریخی مندرج است ولی در کتاب تاریخ جامع ایران منعکس نشده است. با اینکه سزاوار بود از معلولان ایران که در سیر

تحولات علوم مؤثر بوده‌اند، یادی می‌شد.

۶- مقاله بلندی در باب تصوف در این جلد هست. متصوفه نابینا و صوفیان دارای دیگر معلولیت‌ها در تاریخ ایران کم نبوده‌اند. مهم‌تر اینکه ادبیات فارسی دارای صور خیال بسیار زیبایی در زمینه واژگان و تعبیری مثل بصیر، بینایی و شنوایی می‌باشد. مولوی در مثنوی اشعار بسیاری در این زمینه دارد. نیز رودکی و بشار، سزای قائنی، شوریده، خائف شیرازی، خزائلی، لاری، دهکردی و دیگر شاعران معلول که اشعار بسیار زیبا سروده‌اند، بطوری که این‌ها را از ادبیات فارسی بگیریم چیزی نمی‌ماند.

شاد زی با سیه چشمان شاد

که جهان نیست جز افسانه و باد

ز آمده شادمان بیاید بود

وز گذشته نکرد باید یاد

باد و ابر است این جهان فسوس

باده پیش آر هر چه بادا باد (رودکی)

هزار بوسه دهم بر سخای نامه تو

اگر ببینم بر مهر او نگین تو را (رودکی)

چون تو را دید زردگونه شد

سرد گردد دلش نه نابیناست (رودکی)

من که خاک است کنون ماوایم

سزیم، سزای نابینایم (فائنی)

معلولان آبرو و حیثیت به ادبیات و ظرایف ادبی ایران بخشیدند، آیا سزاوار نیست حداقل با ذکر ابیاتی از آنها یاد آنها را گرامی نگاه داریم و آنها را به جهان معرفی کنیم. معرفی معلولان ادیب و شاعر و هنرمند به جهان چیزی به دامن آنها نمی‌افزاید اما موجب افزایش هیبت و اعتبار تاریخ جامع می‌گردد.

جلد چهاردهم (تاریخ علوم و ادبیات)

۷- یک مقاله بلند در این جلد درباره تاریخ علم حقوق در ایران است. این مقاله به شکل‌گیری و تأسیس و تحولات نهادهای حقوقی و تقنین در ایران پرداخته است، اما سخنی از قانون‌گذاری برای معلولان، تأسیس مراکز آموزشی نابینایان و تحولات آنها به میان نیاورده است. با اینکه از سال ۱۳۲۲ در مجلس شورای ملی - نهاد مقننه - وارد مسائل حقوقی روشندان و دیگر معلولان گردید تا امروز همواره قوانین و ثبت حقوق آنان رو به تحول و پیشرفت بوده است.

جلد شانزدهم (تاریخ علوم و ادبیات)

۸- در این جلد مقاله بلندی درباره تأثیر زبان فارسی بر زبان‌های متداول در شبه قاره و دیگر مناطق مطرح شده است. آیا مناسب نیست

مشغول خدمت است. خواهش می‌کنم فقط چند ثانیه تمرکز کنید: یک نابینای مطلق چگونه توانسته تا دوره دکترا در رشته حقوق یا جامعه‌شناسی و حتی در رشته‌های پزشکی پیشرفت کند و در مقطع دکترا از همه افراد سالم جلو بزند و در آزمون جامع همه را پشت سر بگذارد و اکنون در کرسی تدریس مشغول باشد؟ چگونه ده‌ها عنوان کتاب به زبان‌های مختلف را مطالعه کرده است؟ نابینای مطلق در قم هست که در امتحان لمعه، رسائل و کفایه اول شد.

آیا تاکنون فکر کرده‌اید یک نابینای مطلق چگونه در رشته پزشکی به تشریح می‌پردازد و درس تشریح را با امتیاز عالی طی کرده است؟ ایران در طول تاریخ پس از اسلام شاهد عجایب بسیار بوده است، اما صحنه‌های مربوط به معلولان اعجاب برانگیزتر است. به همین دلیل تاریخ جامع ایران نباید خالی از این صحنه‌ها باشد.

اگر از ما بپرسید، پیشنهاد و مستدرک و مکمل می‌دهیم حداقل در یک جلد کتاب می‌توان فعالیت‌های معلولان را معرفی کرد. اگر بفرمایید امکان‌پذیر نیست، حداقل در ویرایش جدید به فکر این موضوع هم باشید. البته تاریخ جامع ایران از منظرهای مختلف، مهم و قابل تقدیر است. برای اولین بار چنین اثری عرضه می‌شود. اما اگر در هر بخش و در هر مقاله معلولان هم مطرح می‌شدند، تالو این اثر در جهان چشمگیرتر بود.

لازم به یادآوری مجدد است که بیش از ۶ دهه در محافل علمی جهان، به تاریخ ایران کمبریج مراجعه می‌شده و این کتاب، رفرنس و مرجع تحقیقات ایرانی اعم از ایران‌شناسی و شیعه‌شناسی و اسلام‌شناسی در ایران بوده است.

اکنون به رغم سختی‌ها و مشکلات و موانع فراوان، کتابی به نام تاریخ جامع ایران تدوین شده تا جایگزین تاریخ ایران کمبریج گردد. تاریخ جامع ایران هر چه باشد، ایرانی و نویسندگان آن متعلق به مذهب تشیع هستند. یعنی این تاریخ آبروی ایران و شیعه است. اگر چند اشتباه و حتی غلط هم داشته باشد، نباید موجبات تخریب آن فراهم شود. به قول معروف به خاطر یک دستمال نباید قیصریه را به آتش کشید. البته نقد سازنده و آبرومند خوب است ولی تخریب اینگونه آثار ملی بر خلاف مصالح ملی و منافع مذهبی است.

این مقاله نقد واقعی کتاب تاریخ جامع نیست و به هیچ وجه قصد مؤلف، نقد تاریخ جامع ایران نبود و اساساً در این مقام هم نبودیم، هدف اصلی این بود که توجه همه جهانیان، همه پژوهشگران در سراسر دنیا و نیز در ایران، تمامی نخبگان را به معلولان جلب کنیم. زیرا این قشر با اینکه جمعیت انبوهی را تشکیل می‌دهند ولی در همه جا و در همه موارد مغفول‌اند و کسی به آنها توجه نمی‌کند. ما برای زنده کردن و مهجوریت‌زدایی از این قشر، هر جا پنجره‌ای می‌یابیم، ورود می‌کنیم و به هر بهانه‌ای به طرح و تعریف معلولان می‌پردازیم.

در مورد تاریخ جامع ایران آن را ظرف کلان و بزرگی یافتیم و با خود فکر کردیم اگر خودمان را در کنار آن قرار دهیم، می‌توانیم نگاه‌ها را جلب کنیم. عده‌ای معلولان را کوچک می‌شمارند ولی در طول تاریخ انسان‌های بزرگی معلولیت داشته و در این زمان هم همین‌گونه است. اگر معلولان بزرگ و نخبه در حوادث تاریخی دیده شوند، هدف ما تأمین شده است.

چند صفحه‌ای هم به ارتباط زبان فارسی با خط و زبان بریل و زبان اشاره و شیوه‌گویی‌سازی منابع در ایران پرداخت؟

بریل یا خط برجسته برای نابینایان در دوره جدید در ایران پیشرفت قابل توجه داشت و نسبت به کشورهای منطقه از همه جلوتر رفته است.

اما در قرون هفتم قمری در آمد (دیار بکر امروزی که تا جنگ چالدران جزو قلمرو ایران بود) یک نفر به نام علامه زین‌الدین علی بن احمد خط برجسته شبیه بریل کنونی را ابتکار کرد. او در کودکی نابینا شده بود ولی با تلاش و پشتکار در علوم مختلف اسلامی تبحر پیدا کرده و او در سال ۷۱۲ق درگذشت. صاحب تألیفات متعدد است. اما کتاب‌هایی را با خط برجسته تألیف کرده بود، بطوری که با لمس حرف کلمات را قرائت می‌کرد (نکت الهمیان، ص ۲۰۸-۲۰۶) توجه کنید اگر این اختراع جای دیگر شده بود چقدر درباره آن تبلیغ می‌شد؟

گزارش‌هایی هست که ایرانیان در امور مختلف فرهنگی، معلولان ابتکاراتی داشته‌اند. طرح این موارد در محافل علمی جهان موجب عزت و شوکت ایران خواهد شد.

۹- تاریخ جامع ایران به تلاش‌های ایرانیان در زمینه قرآن کریم، ترجمه و تفسیر قرآن پرداخته است. مستحضر هستید که مهم‌ترین متن دینی در تمامی کتب دینی و آسمانی که از معلولان سخن گفته و از آنان دفاع کرده، ۱۱ آیه نخست سوره اعمی (یا سوره عبس) است. ایرانیان در ترجمه و تفسیر این سوره حرف‌ها و نکاتی دارند که قابل توجه است. سزاوار است این دیدگاه‌ها منعکس می‌شود. برای نمونه در تفسیر نسفی متعلق به سده ۶-۵ قمری دیدگاه‌های قابل توجه آمده است (تفسیر نسفی، ج ۲، ص ۱۱۳۸-۱۱۳۷)

جلد نوزدهم (تاریخ هنر و اجتماعی)

۱۰- در تاریخ جامع، انواع نمایش‌ها، انواع هنرها هرچند کوچک معرفی و تحولات آنها تبیین شده است. لازم به ذکر است جبار باغچه‌بان در بسیاری از مدارس ناشنوایان یا نابینایان، نمایش و تئاتر داشته‌اند، نیز فیلم‌های معلولان در ایران نسبت به همه کشورهای اسلامی، بیشتر است.

ده‌ها فیلم که شخصیت‌های محوری و قهرمانان آنها، معلول‌اند در ایران ساخته شده است. برخی از این فیلم‌ها در جهان درخشیده‌اند. اما تاریخ جامع از این قوت و ابتکار ایرانیان در عرصه معلولان گزارشی نداده است.

۴.

نکات مزبور فقط محض یادآوری عرض شد، قطعاً محورهای بیشتری هست که می‌توان متذکر شد. از سروران گرامی، آقایان بجنوردی و سجادی و دیگر دست‌اندرکاران این اثر مهم و تاریخی، خواهش و استدعا می‌نمایم نسبت به تلاش‌های معلولان یا فعالیت‌های درباره آنها بی‌اعتنا نباشند. تاریخ ایران مملو از اقدامات انسانی است. روح مهربان، تساهل و تسامح و مداراگر ایرانی همواره برای دیگران الگو بوده است و موجب شده فرهنگ و جامعه ایرانی همواره پویا و پرتحرک باشد. در عرصه معلولان هم خدمات و فعالیت‌های ایرانیان کم و اندک نیست؛ جامعه معلولان بزرگترین قشر اجتماعی در ایران است و از همه گروه‌ها و اقشار، آمارشان افزون‌تر می‌باشد؛ نیز ذکاوت، خلاقیت، پشت‌کاره و هوش سرشار معلولان، پیشرفت‌های فراوان در علوم مختلف را به ارمغان آورده است. امروز نگاهی به دانشگاه‌ها، حوزه علمیه، مراکز پژوهشی و علمی، نهادهای مدنی مثل شورای شهر بیندازید در همه اینجا نابیناها یا ناشنوایان یا معلولان حرکتی را می‌بینید که با پشت‌کار فراوان تا سطوح عالی جلو رفته، مدرک دکترا گرفته و در رقابت با صدها افراد سالم گوی رقابت را ربوده و اکنون

یک عمر انتظار: سرگذشت فاطمه بزرگ‌نیا

بتول صلواتی

این کتاب به کوشش مهروش کوشا (متولد ۱۳۲۵) درباره یکی از معلولان حرکتی به نام فاطمه بزرگ‌نیا (۱۳۱۷-۱۳۸۱) است. کتاب با مقدمه دکتر محمد کمالی با عنوان «الگوی برای همه» دانشیار دانشکده توان‌بخشی دانشگاه علوم پزشکی ایران و معاون پیشین توان‌بخشی سازمان بهزیستی آغاز می‌شود. پس از آن، مقدمه دیگری «رنج

خاموش مادر» از نگین حسینی روزنامه‌نگار، محقق رسانه و معلولیت و مدرس دانشگاه آمده است.

فاطمه بزرگ‌نیا در سال ۱۳۱۷ش در تهران متولد شد. در کودکی بر اثر فلج اطفال شدید دو پا و یک دستش از حرکت باز ایستاد. در دهه بیست در ایران امکانات برای درمان این بیماری بسیار کم بود، واکسن فلج اطفال هم هنوز کشف نشده بود. اطلاعات پزشکی هم بسیار اندک بود. به همین دلیل او تلاش می‌کند اطلاعات خود را تکمیل کند و با شناخت ابعاد معلولیت، آگاهی‌های لازم را به درون کشور منتقل کند.

این کتاب به سبک زندگی‌نامه خودنوشت است و در هر فصل به مسأله‌ای مهم از زندگی خودش می‌پردازد. فصل اول با عنوان دوران کودکی است و به اهم حوادث این دوره به ویژه تلاش‌های خانواده برای درمان او می‌پردازد. اطلاعات سودمندی می‌دهد. والدین کودکان معلول از این تجارب می‌توانند استفاده کنند. فصل بعد با عنوان نگرش جامعه، به انواع برخوردهای مردم با یک معلول می‌پردازد. این شامل نکات سودمندی هم برای معلولان و هم خانواده آنها و هم آحاد مردم است.

فصلی درباره پدر و مادرش نوشته است. پدرش هفت دوره نماینده مجلس بوده و اصالتاً مشهدی و از مشاهیر ایران محسوب می‌شده؛ نیز مادرش از نخبگان و اهل فضل و ادب بوده است. سپس درباره برادرها و خواهرها، تحصیل در خانه و بالاخره شرکت در کنکور برای ورود به دانشگاه تهران می‌نویسد. تحصیل در دانشگاه و چگونگی رفتن به طبقات مختلف برای شرکت در کلاس‌ها و به دلیل مناسب‌سازی نشدن و نداشتن آسانسور را بدترین و سخت‌ترین دوره عمرش می‌داند.

از وقتی سواد خواندن و نوشتن پیدا می‌کند شروع به نوشتن مقاله کوتاه برای مجلات می‌کند و روزی که می‌شوند مطالبش در مجله‌ای چاپ شده به آینده‌اش امیدوار می‌شود. به ترجمه علاقه داشته و در بیست سالگی اولین ترجمه‌اش توسط انتشارات فرانکلین منتشر

می‌شود. چاپ این کتاب نقطه عطفی در زندگی‌اش بود و اعتماد به نفسش را تقویت کرد. فصل‌های دیگر این کتاب درباره اشتغال و پیدا کردن کار ماشین‌نویسی در دانشگاه، کار در رادیو، همکاری با شرکت تعاونی خیاطی، بالاخره استخدام رسمی در انجمن توان‌بخشی، سفر به لهستان، جهت شرکت در سمینار، سفر به آمریکا در ۱۳۵۷، ادغام مراکز توان‌بخشی و بهزیستی در سازمان بهزیستی جدید و مشکلات آن برای او؛ و موضوعات دیگر تا بازنشستگی را گزارش داده است.

از جمله اقدامات مهم او برای بهزیستی و معلولان یکی ترجمه کتاب‌ها و مقالات جدید و سودمند و انتشار آنها در ایران؛ و دوم راه‌اندازی توان‌بخشی مبتنی بر جامعه CBR^۱ می‌باشد. او برای اولین بار مدیریت اجرای این پروژه را در سازمان بهزیستی بر عهده داشته است.

وی نخستین کسی است که ویلچر را ساخت و استفاده کرد و بعداً ویلچری توسط برادرش از امریکا دریافت کرد. در پایان کتابش از اهمیت دوستان در زندگی معلولان می‌نویسد، نیز به الگوبرداری از دیگر معلولان و تأثیر آنها در زندگی‌اش یاد کرده است. برای مثال می‌نویسد روزولت، معلول بر اثر فلج اطفال بود، زندگی هلن کلر نابینا و ناشنوا امریکایی در روحیه او بسیار تأثیر داشت.

بالاخره او با برجای نهادن تجارب بسیار سودمند و چند جلد کتاب در ۲۵ آذر ۱۳۸۱ درگذشت. در پایان کتاب مقالاتی از احمد فتوحی کارشناس امور توان‌بخشی سازمان بهزیستی و یادداشت‌هایی از چند مجله درباره او آمده است.

هر کس این زندگی‌نامه را مطالعه کند متوجه می‌شود، خانم بزرگ‌نیا اعجوبه‌ای امید و تلاش بوده است. خدمات بزرگی هم به بهزیستی در ایران انجام داده است. اما متأسفانه چرا سازمان بهزیستی هیچ اقدامی برای او انجام نداده است. این رفتارها از طرف سازمان موجب می‌شود امید در معلولان نابود شده و یأس بر وجودشان غلبه یابد، با اینکه رئیس بهزیستی با یک لوح و یک جمله تقدیر و تشکر یا یک جلد کتاب در بزرگداشت زحمات او می‌توانست بسیار مؤثر باشد.

این کتاب با مشخصات زیر چاپ شده است:

یک عمر انتظار: سرگذشت بانو فاطمه بزرگ‌نیا، به کوشش مهروش کوشا، تهران، انجمن باور، ۱۳۹۰، ۱۴۴ص.

به تمامی معلولان توصیه می‌شود حتماً این اثر را مطالعه کنند. مؤسسات و نهادهای گویا کننده، زودتر متن آن را گویا کرده و در اختیار روشندان قرار دهند. قلم بسیار جالبی دارد. در عین سادگی و همه فهمی، از کلمات و جملات بسیار سنجیده و به جا استفاده می‌کند. قلم‌فرسایی‌های بی‌مورد ندارد. و همه چیز آن درست و به جا است. معلولان می‌توانند از این کتاب به عنوان یک سبک نویسندگی استفاده کنند.

ضایعه نخاعی

این کتاب توسط پژوهشگران مرکز منطقه‌ای آسیب‌های نخاعی دلاویز ولی تألیف شده و توسط سه تن از مترجمین به فارسی برگردانده شده است. مشخصات این کتاب اینگونه است:

ضایعه نخاعی: راهنمای کامل آموزشی برای مراقبان، خانواده و بیماران، ترجمه رؤیا حبیبی، فاطمه قمشی و سودابه بهرامی، تهران، کتاب ارجمند، چاپ دوم، ۱۳۹۲، ۲۰۷ص. چاپ

اول: ۱۳۹۰. فروست: رو در رو با پزشک ۱۴.

این کتاب در هجده فصل به ساختار و عملکرد نخاع و آسیب به آن و عوارض آسیب‌ها می‌پردازد. سرفصل‌های آن اینگونه است: مراکز توان‌بخشی افراد دارای ضایعات نخاعی؛ ضایعه نخاعی؛ مثانه؛ روده؛ تنفس؛ پوست؛ دستگاه قلبی - عروقی؛ تغذیه؛ فعالیت‌های روزمره؛ تجهیزات؛ مسائل روانشناختی؛ خدمات شغلی و حرفه‌ای؛ تفریح درمانی؛ ایاب و ذهاب و مسافرت؛ جنسیت و ویژگی‌های آن؛ پیگیری مراقبت از افراد دارای ضایعات نخاعی.

مهارت‌های خانواده و مدیریت هیجانات

دکتر فریده احراری رودی، کتابی با عنوان مهارت‌های خانواده و مدیریت هیجانات در ۸۳ صفحه تألیف و عرضه کرده است. غیر از عنوان نام ناشر، تاریخ چاپ و محل چاپ ذکر نشده است. محتوای آن دارای این مباحث است:

ارتباط والدین و فرزندان، الگوی تربیت فرزند، موفقیت و روش کسب آن، نقش رایانه در موفقیت، شادی و امید، اعتیاد و پیامدهای آن، شکل‌گیری شخصیت فرزند، نقش خانواده، ارتباط مؤثر و سازنده، ناهنجاری، مشکلات رفتاری جوانان، ارتباط مثبت با نوجوانان، تشویق سازنده، آموزش‌ها، مدیریت احساسات، هیجانات و نقش آن، خشم، استرس، مشکلات روانی، پدیدارشناسی سوگ، سوگ درمانی.

این کتاب از نظر فن کتاب‌سازی و نویسندگی مشکلاتی دارد؛ از جمله ورود و ساختار درست و منطقی ندارد. گویا مباحث پراکنده‌ای را بدون نظم خاص در کنار هم آورده است. نیز مشخصات ندارد.

آموزش و درمان اختلالات جنسی در افراد ضایعه نخاعی

دکتر سید محمدعلی یکتا مرام (متولد ۱۳۲۹) و کاظم نظم‌ده کتابی با مشخصات زیر تألیف و توسط سازمان بهزیستی منتشر کرده‌اند:

آموزش و درمان اختلالات جنسی در افراد ضایعه نخاعی، مقدمه ابوالحسن فقیه، تهران، سازمان بهزیستی، ۱۳۸۸، ۱۴۴ص.

رئیس سازمان بهزیستی دکتر ابوالحسن فقیه در مقدمه‌ای یک صفحه‌ای چند نکته آورده است؛ از جمله آموزش و توجیه افراد دارای ضایعه نخاعی و خانواده‌های آنان را در پیشگیری بیماری‌ها و آسیب‌های جدید مؤثر می‌داند.

این کتاب دارای ۱۱ فصل است: پروسه توان‌بخشی و اختلالات جنسی؛ آشنایی با دستگاه تناسلی مردان و زنان، مراحل واکنش جنسی، فعالیت جنسی، ناتوانی جنسی، درمان ناتوانی جنسی، سلامت و بهداشت جنسی، روش‌های جلوگیری از بارداری، مشکلات باروری و روش درمان آن، بارداری.

این کتاب در معاونت توان‌بخشی و روابط عمومی سازمان بهزیستی تدوین و عرضه شده است.

هیچکس کامل نیست

اتوتاکه هیروتادا^۱ نویسنده کتاب هیچکس کامل نیست *No One's Perfect* در ژاپن در ۶ آوریل ۱۹۷۶ به دنیا آمد اما بدون دست و پای کامل. دو دست او فقط قسمت بازو و دو پای او فقط قسمت ران را دارد. ولی هم اکنون که حدود چهل سال دارد بسیار شاداب، پر امید و سرزنده و پر تلاش است.

مهرداد صداقت (مستعار) این اثر

را ترجمه با این مشخصات منتشر کرد:

هیچکس کامل نیست، تهران، نسل نواندیش، ۱۳۸۶، ۴۶۵ص.

نویسنده در سه فصل به بیان خاطرات، حوادث زندگی، تجارب پرداخته و نیز علل موفقیت‌ها و شکست‌های خود را گزارش داده است. از هنگام تولد تا دوره نوجوانی و جوانی تا اکنون که معلم در مدرسه ابتدایی توکیو است، را گزارش کرده است.

مطالعه این اثر برای معلولان سودمند است چون راه‌کارهای تجربه شده برای پشت سر گذاشتن موانع و رمز و رازهای پیشرفت و موفقیت را گزارش کرده است.

۱. Otatake Hirota

در راه انتظار: مجموعه شعر امید ملکی

امید ملکی (متولد ۱۳۷۰) و دارای معلولیت جسمی و حرکتی از سال ۱۳۸۷ به سرودن شعر روی آورده و در سال ۹۰ اولین کتاب شعر خودش را به نام *دل* نوشته چاپ کرده است. مجموعه اشعار حاضر شامل مناجات‌های ملکی با خداوند، مدح اهل بیت (ع) و بالاخره اشعار اجتماعی است. این

مجموعه با مشخصات زیر چاپ شده است:

در راه انتظار، تهران، انتشارات نظری، ۱۳۹۴، ۱۲۸ص.

برای نمونه یک قطعه از اشعار او را می‌آورم:

خدایا در دلم غوغاست امشب

اسیر موج این دریاست امشب

خدایا قایم پارو شکسته

غریب و بی کس و تنه‌است امشب

نشانم ده تو فانوس نجاتی

در این ظلمت که جانفرساست امشب

ملک در ساحل امنی تو بنشان

که چشمانم پی فرداست امشب

استانداردهای مناسب‌سازی بناها و محیط‌های شهری

منصور برجیان و بهزاد جغتایی این اثر را تدوین و با مشخصات زیر منتشر کرده‌اند:

استانداردهای مناسب‌سازی بناها و محیط‌های شهری برای افراد دارای معلولیت، مقدمه یحیی سخنگویی معاونت امور توان‌بخشی، چاپ اول، ۱۳۸۸، چاپ دوم، تهران، انجمن علمی و آفرینش‌های هنری معلولان ایران و سازمان بهزیستی، ۱۳۹۳، ۳۰۰ص.

این کتاب شامل دستورالعمل‌ها و قوانین و مقررات در زمینه مناسب‌سازی و نیز تحلیل و بررسی برخی از مقررات است. دارای این مباحث می‌باشد:

کلیات قوانین بزرگسالان؛ تعاریف اصطلاحات؛ فضاها و مکان‌های قابل دسترسی؛ پارکینگ‌ها، شیب‌ها، رمپ، پله، آسانسور، در و پنجره، ورودی، آبخوری، توالت، اتاق توالت، محل ادرار، دستشویی، وان حمام، ظرفشویی، وغیره؛ رستوران‌ها و کافه‌ترباها؛ تسهیلات و مراقبت‌های پزشکی؛ کار و تجارت؛ کتابخانه‌ها؛ مسکن موقت مثل هتل و مهمانسرا؛ حمل و نقل.

راهنمای مسائل جنسی در ضایعات نخاعی

دکتر ثروت هروآبادی (متولد ۱۳۰۵)، فارغ‌التحصیل در سال ۱۳۳۱ از دانشگاه تهران، دانشکده پزشکی و در سال ۱۳۳۴ موفق به دریافت تخصص گوش و حلق و بینی از همان دانشگاه شد. او علاوه بر تدریس در دانشگاه‌های تهران به تحقیق و تألیف هم پرداخته است. او این کتاب را در دو بخش تألیف کرده است: آناتومی و فیزیولوژی

دستگاه جنسی؛ اختلالات جنسی در افراد دارای ضایعات نخاعی.

در تنظیم این اثر مهندس برجیان هم همکاری داشته و با این مشخصات منتشر شده است:

راهنمای مسائل جنسی در ضایعات نخاعی، ثروت هروآبادی و منصور برجیان، تهران، سازمان بهزیستی و انجمن علمی و آفرینش‌های هنری معلولان ایران، چاپ دوم، ۱۳۹۱، ۷۹ص.